

A Langer-Elko kamera

FEJÉR ZOLTÁN

Az évek során több átalakuláson, névváltozáson átesett Langer & Comp. az Osztrák–Magyar Monarchiában, Bécsben gyártotta és forgalmazta jellegzetes kivitelű favázás fényképezőgépeit.

Cégelőzmények

Gernot Vollath, a felső-ausztriai Puchenauban élő gyűjtő és fotótechnika-történész többször is nekirugaszkodott, hogy a könyvnyílnak nem mondható osztrák fényképezőgép-gyártás leírását könyv formában tegye közzé. Jómagam a nálunk méltatlanul

keveset lapozgatott mű 4. bővített és javított kiadását kaptam meg egy barátomtól. Némi gondolkodás után úgy döntöttem, hogy az általam ismertetni kívánt fényképezőgépet a Magyarországon is képviselő HERLANGO Photo GmbH története felől közelítem meg.

A korábban csak bútorkészítéssel foglalkozó Anton Goldmann 1854-ben Ludwig Angerer (1827–1879), a magyar fényképész testvérpár idősebb tagja vette rá arra, hogy részére favázás fényképezőgépet készítsen. Valószínűleg a jól sikerült akció is szerepet játszott Goldmann azon döntésében, hogy később felhagyott a műbútorasztalossággal, és fényképezési műasztalosként folytatta tevékenységét. A Császárváros jó nevű iparosa ezt

A Langer-kamera oldalnézete

A Langer-kamera szemből

Az Elko-kamera szemből

a műhelyét a Theresianumgasse 31.-ben nyitotta meg, 1858. január 7-én.

Karl Haak 1879-ben alapított Bécsben szárazlemez-gyárat, amely a későbbiekben Langer & Comp. néven működött. 1894-ben Ferdinand Hrdlicka (1860–1942) kezdett fotópapírok és lemezek gyártásába. Alexander Lainer (1858–1923) 1900-ban indított el hasonló tevékenységet.

Mielőtt összeza varodnánk, sietve kijelentem: 1915-ben az elő-

zőekben említettek egyesítették cégeiket, melyet először Vereinigten Photographischen Industrien Hrdlicka, Langer und Goldmann néven jegyezték be. A nagy lendületet kapott kameragyártás 1932-ig folytatódott. Közben valakinek az a kítűnő ötlete támadt, hogy a nehezen megjegyezhető cégnévből egy mozaikszót képezzen. Így jött létre a hazánkban is jól ismert HERLANGO név. Bár ilyen márkajelzést viselő kamerával is rendelkezem, ezúttal a céggyűlés szereplői közül a nálunk inkább nyers-

A Langer objektívtartó lapja a Goerz Rapid-Weitwinkel-Lynkeioskoppal

Az Elko objektívtartó lapja a zárszerkezetes Dagorral

A Langer fényképezőgép cég-címkés oldala

anyaggyártóként ismert Langer & Comp. fényképezőgépérfőirok.

A Langer kamera

A képeinken látható favázás fényképezőgépek egyik közös jellemzőjének mondhatjuk azt, hogy felépítésük bonyolultsága és kivitelük minősége nem éri el a szintén osztrák Lechner-Müller cég által készített és forgalmazott Werner⁴ kamerakét. Lechner használt a kitűnő meteorológus, Konkoly-Thege Miklós (1842–1916), a Langerekkel pedig minden bizonnyal jó néhány – kevésbé prominens – fényképész dolgozott.

Az ismertető eszköz két változatban is rendelkezésemre állt a cikk megírása idején. Egy harmadik példányhoz történő hozzáférésre fél évet vártam, de mivel egy fotó alapján úgy tűnik, hogy annak külső megjelenése az egyik példányával lényegében azonos, nem láttam értelmét a további tétovázásnak.

Javaslom, tekintsük főszereplőnek a „Fabrik photographischer Apparate & Bedarfsartikel Langer & Comp. Wien” címkét viselő példányt. A továbbiakban Langer megnevezéssel illetett favázás kamera mérete becsukott állapotban: 21×23×7 cm. Az alapdeszkás fényképezőgépekkel egyező módon kinyíló gépváz hátoldalán található mattüveg pontosan 13×18 centiméter méretű. (A géphez egy darab könyvkazettának nevezett, középen kétfelé nyitható dupla lemezkazetta tartozik jelenleg, ennek belsejében a képkapu viszont 12×17 cm-es.)

Az alaplap közepébe 6,5 cm-es kör alakú nyílást vágtak, ott mintegy 2 centiméterre áll ki az objektív. A lenyitás után az előlap az alapdeszkába süllyesztett réz síneken húzható ki a szükséges mértékig. A C.P. Goerz, Berlin gyártmányú, Serie E, No.: 4-es típusú Rapid-Weitwinkel-Lynkeioskop objektív végtelen állásban körülbelül 23 centiméteres kihuzatot igényel. (Az a gyanúm, hogy nagyobb, körülbelül 18×24-es képméretnél weitwinkel, azaz nagylátószögű...) Közlebbi téma-távolságnál az alapdesz-

Az Elko cég-címkés teteje

ka elején található gombok fogaslécéhez kapcsolódó élességállítást lehet alkalmazni.

A cserélhető objektív egy 8×11 centiméteres lapban található. A hátlapot és az alaplapot két, fordított V betű alakban álló réz lap tartja és rögzíti. Az utóbbit biztosító csavar a gépváz közepén található. Állóról fekvőre történő váltáskor a mattüvegkeretet lehet elfordítva a gépvázra helyezni. A gépvázon 10 874-es gyártási szám olvasható. Paul Jonas osztrák fototechnika-történész az ő tulajdonában lévő, 12 728-as gyártási számú Langer utazógépet 1905-ös évjáratúnak mondja.

Az összehasonlítást lehetővé tevő Elko kamera

1900-as évek első évtizedeiben a hazai szaksajtóban is gyakran találkozhattunk a Langer cég hirdetéseivel. Az Amatőr Foto Almanachjában⁵ például az Elko márkanévű gázfény (másoló) dia pozitív lemezeit hirdették, de megemlítették a Germania és az Ultrarapid gyártmányait is. Fényképezőgépet is forgalmaztak ezzel a márkanévvel, amit jól illusztrál az összehasonlítás-képpen bemutatott, „Elko; Langer & Comp, F. Hrdlicka GmbH” feliratú címkét viselő példány.

A továbbiakban Elko kamerának nevezett favázás fényképezőgép némileg vastkosabb gépvázú; zárszerkezetbe illesztett Dagor objektívje pedig későbbi évjáratú. Feltűnő különbségnek mondható a bőrharmonikák eltérő színe.

Az Elko objektívtartó lapja alá nem helyezték el a két kis fémeteszt, azért az objektív lap nem emelhető ki, csak félrehúzás után cserélhető. (Ekkor a hátranyúló lencsetagok miatt az objektívet ki kell csavarni, tehát a művelet lassúbb.)

Az alaplap zárását biztosító retesznek a gépvázban található része a két kamerában eltérő kialakítású. (Lásd a szembenézeti fotókat!) Eltérőnek mondhatjuk a gépváz összeillesztésénél alkalmazott csapolás kivitelét is.

A Langer gépvázának oldalnézete a V alakban álló villákkal

A két kamera közötti legjelentősebb különbségnek a hátlap esetleges elmozdítását rögzítő csavar-megoldás számít. A Langeren mindkét oldalon egyetlen csavar rögzíti a fordított V alakú villákat. Az Elkon pedig oldalanként két rézretesz és csavar található, emiatt más a hátlap elmozdítása és rögzítése.

Úgy gondolom, hogy a leírt és bemutatott különbségek nem kizárólag az eltérő gyártási évjáratnak tudhatók be, hanem ezek más kivitelezőre-beszállítóra is utalhatnak. Ennek a felvetésnek az esetleges pontosítása viszont még nem kevés feladatot jelenthet a jövőben...

Az Elko gépvázának oldalnézete a két rögzítő csavarral

Jegyzetek

¹ Gernoth Vollath: Die Österreichische Photoindustrie nach 1945; szerző kiadása, Puchenuau, é.n.

² Angereréről lásd cikkem: Rupprecht Mihály, az első magyar fotóművész, in: Fotóművészet 2011/3.

³ Budapesti irodájuk az 1920-as években éppen abban a házban működött, ahol később, gyermekkoromban laktam. Bővebben lásd: „Király utca 69. alatt lakott az a cukorfalat...” in: Fotóművészet 2001/5-6.

⁴ A gyártóról és termékeiről lásd: Az 1900-as évek legismertebb fényképezőgép-gyártója: A Lechner-Müller kameragyár, in: Fotóművészet 2013/1.

⁵ Az Amatőr Foto Almanachja, szerk.: Dr. Kohlman Artúr, Budapest, 1908.

 Artwork 2 PRINT

FOTÓKÖNYV ONLINE TERVEZÉS ÉS RENDELÉS

<http://fotokonyv.artwork.hu> • 1-202-1653
I. ker. Ostrom u. 6.